

Potreba učilnic za kmetijstvo.

Govor dr. Jan. Bleiweis-a v 17. seji kranjskega deželnega zbora.

„Ko sem v seji v četrtek nasvetoval, naj se ustanovi nova kmetijska šola na Kranjskem iz deželnega zaklada, sem že nekoliko podpiral ta predlog z nemško besedo.

Naj to storim danes, da me vsakdo razumeje, v domačej besedi.

Naša kranjska dežela se po legi svoje šteje med gorate dežele, ker znano je, da na 100 oralov ravnine spada 260 oralov gorá in 123 oralov holmcev. Po natori svoje je tedaj dežela živinoreje in kmetijstva. Iz kmetijstva in živinoreje se je dosihmal posebno redila — veliko manj iz obrtnijstva ali industrije.

Vsak izmed nas to gotovo želi in jaz se tudi ndjam, da se bode obrtnijstvo po našej deželi razširilo čedalje bolj, in da se bode povzdignilo na višo stopnjo, — da se ustanové fabrike in druge obrtnijske početja. Al tega moramo še čakati, morebiti dolgo dolgo čakati, da pridejo možje in napravijo obrtnije in fabrike. Ti možje gotovo, kakor do zdaj skušnje kažejo, bi morali priti iz tujega, zakaj razun malokterih domačinov, ki se do zdaj slavno prizadevajo za domačo obrtnijstvo, se večina naših denarničarjev (Geldmänner) peča le bolj s tem, da baranta sè žitom banaškim, suhimi češpljami, deteljo in drugimi kmetijskimi pridelki, kakor da bi se podala na bolj težavno pot obrtnijstva, ktero terja mnogih lastnosti, ne pa samo — polnega žaklja denarjev.

Fabrik in obrtnij tedaj, kakor sem dokazal, v naši deželi še ni, in čakati jih ne moremo, da pridejo, — nam pa kliče dežela naša: „Obdelujte mi zemljo mojo!“ Še je dokaj zaklada, ki se dá s pridom na dan spraviti, še je veliko kapitala, ki mrtev leži v zemlji: Razdelite spašnike (gmajne), in predelajte jih v senožeti in njive, obdelujte umnejše senožeti ali travnike, ravnajte umnejše z gnojem, pridelujte več klaje, povzdignite sadjorejo, in zlasti na Dolenskem in Notranjskem murbo- in svilorejo, povzdignite živinorejo in deset ali dvajset drugih kmetijskih razdelkov več.

Al, slavni zbor, to ne pride samo po sebi, taka modrost ne pada z nebes.

Kmetijska družba je bila prva, ki je skrbeti začela na edino praktičnej poti, na poti poduka v domačej besedi, da se tudi naš kmet izuri v kmetijstvu in v vseh tistih razdelkih, ki segajo v kmetijstvo. Dokler kmetijska družba ni nastopila te poti, ni narod naš imel studenca, iz kterega bi bil zajemal potrebnega nauka.

Malokdo je mislil na omiko naroda v kmetijstvu, zakaj edine bukvice, ki so mu v roke prišle, bile so molitvene bukvice in pa — davkarske.

Mar to ni resnica? Koliko neki je narod naš pred letom 1843 dobival nauka v kmetijskih zadevah, dokler niso 1843 „Novice“ prišle na dan. Na pet prstov jih ravno denemo. Še le, ko so „Novice“ začele učiti kmetijstvo v vseh razdelkih, je prišlo slovenskih knjig za kmetijstvo, vinorejo, kemijo kmetijsko, sadjorejo, murborejo, svilorejo, celo umno gospodarstvo, živinorejo, podkovstvo, porodostvje, ozdravljanje živinskih bolezni itd. na svitlo, tako, da skoraj za vsak razdelek imamo zdaj knjigo.

Dve poti ste potrebni, da ju nastopimo, da pospešimo kmetijstvo. Ena pot je šola za kmetijstvo. Take šole dosihmal ni bilo, dokler ni ministersko sporočilo prišlo leta 1849, da naj se osnuje taka šola tudi

pri nas. Ministerstvo je takrat sprožilo to misel, in kakor drugod, je tudi kranjske deželi reklo: napravi si šolo! Tedaj kmetijska družba, čeravno to ni njena dolžnost, jo je napravila tako, kakor jo je sama iz sebe, brez družega pripomočka, najbolje mogla. Zdaj je sklep v četrtek še tej revici podvezal nekako oživljajočo žilo.

Druga pot, da se more prosti kmet izuriti v kmetijstvu, so izgledi. Izgledov, ki jih je narod dobil pri velicah posestnikih, pri grajščinah, ni toliko, kolikor bi se moralo želiti. Velikih posestnikov, kateri umno, slavno in izgledno obdelujejo kmetijstvo, imamo tudi mi v deželi, — al slavni zbor, veliko jih ni, saj vidimo, kako so grajščaki prisiljeni, svoje posestva v najem ali štant dajati v take roke, po kterih gotovo ni dosti izgledov umnega kmetijstva.

Ker tedaj za leto 1865 nimamo kmetijske šole, ker nimamo izgledov pri velicah posestnikih toliko, kolikor bi potrebovali, treba tedaj, da začnemo skrbeti za našega zapuščenega, borega kmeta, kteremu pa je Bog dal prebrisanost glavo.

Dve potrebi ste, kateri od nas zahteva naš narod, da ne ostane zapuščen, kakor zdaj, in zapuščen je, kar sem dostojno dokazal in kterim dokazom nihče ugovarjati ne more: dve poti ste, po kterih se more pomagati: obe poti ste dolžnosti deželnega zbora.

Prva pot, da našemu revnemu kmetu na noge pomagamo, je osnova posojilnice za kmete (Bodenkredit-Anstalt), da za poštene obresti, za pošten činž dobiva denarjev na pòsodo, ki jih v sili potrebuje.

Druga pot je, da se napravijo šole, v kterih se kmetiški mladenči morejo učiti umnega kmetovanja, da morejo napredovati, da ne ostanejo zadej v zdanjih časih, v kterih so potrebe dan na dan več; vse je dražje, tudi potrata je, žalibog! večja, in davki so silni. Vse to so današnje nadloge za kmeta, in treba je, da pomoremo deželi.

Ker v letošnjem zboru ni prišel na vrsto nasvèt posojilnice za kmete, naj saj ta nasvèt obvelja, da se osnovi kmetijska šola. Kmetijska šola, ki je dosihmal bila, je bila ostro sojena po gospodih poslancih iz Idrije (Deschmanna) in Kočevja (Krommerja); treba je tedaj zdaj, da se na mestu te šole napravi nova, — da se napravi taka šola, ktera zamore zadostiti vsem tistim potrebam, ktere se stavijo na kmetijske šole. Treba tedaj, da iz te stare zavržene šole se kakor fenis iz pepéla povzdigne nova, veličastna šola!

Zato, slavni zbor, je zgodovinsko pomenljiv za kmetijstvo naše današnji dan, dan 11. aprila, po kterem bode odločeno, ali se bode po potrebah naše dežele osnovala taka šola, ali pa se bode domovini odrekla ta pomoč.

To, slavni zbor, mislim je povdarka dosti za potrebo tako, ktera ni samo v našej deželi, ampak po vseh drugih deželah živa potreba.

Po vsem tem nasvetujem, naj slavni zbor prejme drage volje moj predlog, ki se glasi tako-le:

„Slavni zbor naj skene: Deželnemu odboru se sporočuje, da v porazumljenji z odborom c. kr. kmetijske družbe — prihodnjemu zboru nesvète podá, kako bi se iz deželnega zaklada dala tako imenovana nižja kmetijska šola osnovati in vzdržati, na priliko, po izgledu Grosavske šole v dolnjej Avstrii.“ —

Naj častiti bravci vsi, kterim je mar za napredek kmetijstva pri nas, sami prevdarijo važnost kmetijskih šol. Govornik jih pri tej priliki opominja le pomenljivih besedi, ki jih je izgovoril slavni vojskovodja avstrijski, rajniki nadvojvoda Korel, rekši, da „največe pridobitve niso te, ki jih armade

privojskujejo na bojnem polji, marveč te so, ki si jih poljedelec prilasti od zemlje svoje.“ In ta mož je menda vedil pravo.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

7. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili brate! Današnji dopis naj ima nalogo, o Dunaji (Beču, kakor ga zovejo naši bratje na jugu) Ti povedati kaj; pa rečem Ti, da to ni lahka stvar. Še naša bela Ljubljana skor zbega ptujca, da bi v hipu ne mogel dati natančnega popisa njenega; kaj pa še le cesarsko mesto Dunaj, o katerem se po pravici reči zamore, da je mesto iz samih mest sestavljeno. Razdeluje se Ti v notranji Dunaj, kterege so obdajali še pred malo leti debeli trdnjavski zidovi in globoki prekopi, kar pa je zdaj na visoko cesarsko povelje že večidel vse odstranjeno in vravnano. Okoli notranjega mesta nahajajo se skoraj okrog in okrog sprehajališča in drevoredi, imenovani „Glasis“ ali planjava; in zdaj še le pričnejo se predmestja, katerih je bilo po starem številu 36; zdaj jih je po imenu menda nekaj menj, so pa, se vé, te toliko večje. Hiš šteje celi Dunaj okoli 9000, ki so prerezane in prekržane na vse strani, konce in kraje z daljšimi in krajšimi, širjimi in ožjimi ulicami. Med krasne palače in košate hiše vpletene so sprelepe cerkve (okoli 50 jih je) enako zalim raznobarvinim cvetkam sred zelenega venca; visoki cerkveni stolpi strlé iz neizmernega zidovja v sinji zrak, vse vendar pa se ponižno uklanja ogromnemu zvoniku Šent-Stefanovemu, ki je celemu cesarskemu mestu, da po vojaško rečemo, zapovedovavni stražmojster.*) Na Dunaji bi človek mogel bivati saj mesec dni, da bi vse znamenitosti le površno pregledal in potem o njih pripovedoval. Jez sem bil pa tu le dva dni — pač res veliko premalo; toraj ne pričakuj nobene natančnosti od mene. Praviti Ti pa hočem po vrsti, kako sem šaril po mestu sém ter tjé.

Iz kolosalnega južnega kolodvora stopivši napotil sem se najprej proti predmestju „Landstrasse“, da bi ondi poiskal vojaško šolo in v nji bivajočega mladega rojaka ter pustil pri njem culico svojo. Kmali najdem oboje. Mislil sem, da bode fant otrpal veselja, ko me zagleda. Pač res je, da verno prijateljstvo se še le po ločitvah in na ptujem natanko spoznava. Komaj sem mlademu vojaku odgovarjal, tako v eno mer je prašal: kaj, kje, kako, kam, kako dolgo itd. — Al hajd na ogled notranjega mesta! Po raznih ulicah dospel sem kmali do prekrasnega zidovja, kterege viditi sem že zdavnej koprnel; namreč do cerkve sv. Karola Boromeja. Gledé stavbine umetnosti Ti je to najodličnejše svetišče dunajsko. Cesar Karol VI., kateri si je — to je gotovo — v stavbinem oziru v Avstrii slavno in nemrljivo imé zaslužil, je dal to prekrasno hišo Gospodovo postaviti vsled zaobljube, ko je kuga leta 1713 hudo pritiskala. Mogočno vzdiguje se visoka kuplja nad ostale okroglaste cerkvene zidine, katerih ogle-dotovat človeka nekaka nezadržljiva moč vleče. Korintiški stebrovi portal, do kterege se po 15 stopnicah pride, okinčan je z bazrelief-i, ki predstavljajo strahote kužne bolezni. Pod njim beremo: „Vota mea red-

dam in conspectu Timentium Deum“ (Pred obličjem bogaboječih spolnil bom oblubo svojo). Ob stranéh portalskih vzdigujeta se dalje prostostoječa še dva, po 141 čevljev visoka stebra, nadana zopet čez in čez z bazrelief-i, ki kažejo poglavne dogodbe iz življenja sv. Karola Boromeja. — Na strani teh stebrov stojita slednjič prostorna zvonika. Sploh more se reči, da italijanski staybini okus prislužil si je pri tem delu hvalo na veke. Če se pa že pri zunanjih snovah te prelepe Božje veže ni gledalo na stroške, se je to godilo še manj pri znotranji olepšavi. Podolgo-okroglasta, z dvema večima in čveterimi manjšimi kapelicami opasana ladija zvršuje se v drzovito vzdignjeno kupljo; presvetišče (prezbiteri) je zopet kronano z lastno kupljo; celo svetišče pa je z zlatom, marmelnem, štukaturnimi podobami in krasnimi malarijami prebogato nadano — z eno besedo: lepote prevzamejo v ti cerkvi tako človeško srce, da se težko loči od tod.

Od Karolove cerkve napotil sem se čez bližnji „glasis“ v notranje mesto. Na tem potu vidil sem tam, kjer so stale nekdanje trdnjavske obzidja in globoki prekopi, zdaj povzdignjene prezale nove poslopja in palače tolike lepote, da Ti je res strmeti. Brate! kaki „luxus“ (lipš) kažejo Dunajčanje pri postavljanji novih stavb, to ti je neverjetno. Celó po zunanjih stenah nahajaš pogostoma vse nadunjeno od like, barve, obrobkov in pozlačenih pascev. Kakošno more še le znotraj biti! Tako strojiti si morejo — mi je šaljivo rekel prijatelj — le Dunajčanje, ki imajo v svojih zidinah tiskarnico za bankovce, ter kovačnice za zlate cekine, sreberni denar in kupreni drobiž. — Kolikor dalje sem koračil po notranjem mestu, toliko bolj živo se mi je kazala siva starost njegova. Tesne, temne ulice vlečejo se mreži enako na vse strani; hiše so večidel vse tako visoke, da solnčni žarki tlak komaj dosega; — štacuna vrstí se štacuni, iz katerih sijejo bliš in bogate zaloge; — gnječa ljudi na vse strani prevelika, kar ravno ni čuda, ker na Dunaji prebiva okoli 575.000 ljudi; — vozovi pa drdrajo po ulicah vprek tako naglo, da je res čudo, da vsacih pet minut ne poberó povoženega človeka od tál. Al dunajski „fiakarji“ (najemni vozniki) so menda prvi vozniki na svetu; uboge so le njih kljuse. — Slednjič dospel sem do Štefanove cerkve, o kateri prihodnjič kaj. Zdravstvuj, dragi brate!

Tvoj Jože Žlindrovič.

Slovensko slovstvo.

* Dobroznani pisatelj slovenski gosp. Anton Kos, pravnik na kr. akademii v Zagrebu, je poslovenil že in misli še več posloveniti taciš glediščnih iger iz hrvaščine, ktere ne potrebujejo več od 10 oseb in se tedaj lahko dajo igrati tudi v čitavnicah. Obsegala bode vsaka 2 do 4 pôle, cena pôli bode 5 do 6 krajc. Na 10 iztisov se privrže 11. Prvi snopič pride brž v natis, kadar se oglasi potrebno število naročnikov. Zato je gosp. izdatelj ravnokar razposlal vabilo po Slovenskem, naj rodoljubi se naročijo, pa tudi nabirajo naročnike, katerih imena se mu pošljejo v Zagreb. Zaveže se naročnik le za prvi snopič, potem more odstopiti, ako hoče. — Vsak narod, kateri je na viši stopnji omike, ima gledišče in glediščine igre. Čisto naravno je tedaj, da tudi mi Slovenci se vstopimo v tem v kolo družih narodov. Javnih stalnih gledišč nimamo še, pa moramo jih dobiti sčasoma. Dotistihmal je treba si pomôči z improvizanimi gledišči v čitavnicah in drugod. Prvo pa je, da imamo iger, za take manjše prostora pripravnih. Dobra misel je tedaj, da je gosp. Kos sklenil izdavanje osobito iz hrvaščine prestavljenih

*) Od nekterih dunajskih časnikov se po pravici pravi, da jim velikanski Štefanovi turn brani vid po posamesnih kronovinah cesarstva našega in da zato mislijo, da ni družega naroda po cesarstvu kakor Nemca. Vred.